

METODICA PREDĂRII ISTORIEI

INTEGRAREA NOUTĂȚILOR ȘTIINȚIFICE LA LECȚIILE DE ISTORIE

FLOREA STĂNCULESCU

Este un fapt îndeobște cunoscut că viața spirituală a omenirii este dominată, în prezent, de apariția unui volum imens de noutăți științifice, noutăți ce cresc în progresie geometrică, declanșându-se, astfel, o adevărată explozie informațională.

Creșterea valorii informaționale științifice la nivelul unei substanțe economice și tehnologice fundamentale a dus la o formidabilă diversificare a formelor de comunicare operativă a rezultatelor cuceririlor științifice. Pe plan universal și național, din inițiativă proprie sau încurajate de organizații de stat și obștești, în domeniul științelor sociale apar nenumărate lucrări de sinteză, studii și articole, monografii, culegeri de documente și alte lucrări, care îmbogățesc permanent patrimoniul științei istorice atât în ceea ce privește *informarea* de amănunt și ansamblu, cât și interpretarea ca *metodă* și *concepție*¹. Această stare explozivă de informații în domeniul istoriei creează implicit o anumită problemă, atât pentru cercetătorul istoric cât și pentru profesorul de la catedră și pentru unul și pentru altul impunându-se ca o necesitate stringentă nevoia reînnoirii cunoștințelor istorice. De altfel, în ceea ce privește predarea istoriei, nivelul de cunoștințe al profesorului nu trebuie să fie mai prejos de acela al unui cercetător, astăzi constatându-se tot mai mult că identitatea profesor-cercetător nu mai este un simplu deziderat, ci o realitate

---

¹ Pentru a ne da seama de dinamica informațională istorică e suficient să amintim numai prețioasele instrumente de lucru: „Buletinul de informare științifică” și „Revista de referate și recenzii”, Seria Istorie-Arheologie, scoase de Centrul de informare și documentare în științele sociale și politice.

obiectivă. Deosebirea dintre ei, dacă există, nu constă decît în direcția de explorare și aplicare a cunoștințelor; cercetătorul merge pe linia specializării într-un anumit domeniu, în timp ce profesorul aprofundează datele și ideile fundamentale ale istoriei și le predă în concordanță cu sarcinile școlii.

1. Modul de a pune problema reinnoirii cunoștințelor istorice

Pedagogia și metodică predării istoriei din școala veche rezolvau problema reinnoirii cunoștințelor istorice în felul următor: pentru cercetător obligația, izvorită din natura preocupărilor, de a fi la curent cu toate noutățile științifice, fiindu-i în același timp suport pentru lucrările proprii, iar pentru manualul de liceu și profesorul secundar, recomandarea de a se include și a se prezenta elevilor numai ceea ce este definitiv elucidat și cert, fără a se emite ipoteze și fără să se încerce prezentarea problemelor controversate. De aceea în vechea școală se acreditase opinia potrivit căreia profesorul secundar, cu foarte rari excepții, era păstrătorul, de la începutul carierei și pînă la pensionare, al micului bagaj de cunoștințe căpătat în anii de studii de la facultate. Numai varietatea de manuale — lucru ce ar trebui și astăzi reluat — îl determina să-și mai îmbogățească cunoștințele, deoarece elevul putea foarte ușor să folosească diversele manuale, și în felul acesta profesorul risca să fie depășit de propriul său elev. De asemenea, faptul că apăreau numeroase lucrări cu interpretări subiective și polemici, în care de multe ori se denatura adevărul istoric, deruta foarte mult pe profesorul de la catedră. Tocmai de aceea marele nostru istoric, N. Iorga, abordînd problema înnoirii cunoștințelor istorice, afirma că „profesorul secundar față de grelele sale ocupații profesionale nu poate de la sine să-și înnoiască pregătirea și trebuie o călăuză sigură care să nu fie înșelată de nenumăratele teorii bizare ce răsar zilnic”². Dar dacă acum 6 decenii, cînd N. Iorga rostea aceste cuvinte, nu erau la îndemînă mijloacele de informare pentru profesorul secundar și pe care marele istoric le întrevădea totuși, astăzi profesorul de istorie are nenumărate și variate mijloace informative și călăuze, de la notițele bibliografice care apar în revistele de specialitate pînă la cursurile de vară și postuniversitare, simpozioane și sesiuni științifice, inițiate de Societatea de științe istorice, de facultățile de istorie sau institutele cu acest profil.

Spre deosebire de pedagogia și îndrumările metodice în predarea istoriei din școala veche, caracterizate printr-un conservatorism strict, care ofereau elevilor o serie de rezultate considerate definitive și imuabile, pedagogia și metodică predării istoriei marxiste pornesc de la ideea că orice problemă nouă și chiar în stadiu de cotroversă, ținînd seama de particularitățile de vîrstă, de posibilitatea de înțelegere a clasei și de necesitatea de a se evita supraîncărcarea, poate fi înfățișată elevilor, pentru că în felul acesta faptele istorice capătă tot mai mult argumentarea științifică, iar lupta de opinii, la care

² N. I o r g a, *Nevoia înnoirii cunoștințelor istorice*, în *Generalități cu privire la studiile istorice*, ed. III, Buc., 1944, p. 121.

participă și elevii prin intermediul profesorului, îi poate duce la descoperirea adevărului. Se știe de altfel că încă de acum mai bine de 100 de ani, istoricul pozitivist englez Th. Buckle în a sa istorie a civilizației engleze teoretiza importanța scepticismului în progresul științei. Iată ce scria el: „Cu toate că agonișirea unor cunoștințe este condițiunea necesară a oricărui progres social, totuși trebuie ca o asemenea agonișire să fie însăși precedată de o iubire pentru cercetare, adică de un spirit de îndoială, *căci fără îndoială nu e cu putință cercetarea și fără cercetare nu e știință*“³ (s u b l. n s.).

„Evitind deopotrivă dogmatismul și scepticismul, așa cum afirmă pedagogul sovietic Levșin, profesorul de istorie, pentru a nu aluneca pe o poziție unilaterală, trebuie să realizeze în predare o unitate dialectică între tot ceea ce este neîndoielnic — adică sistemul de adevăruri științifice, clare și precise — și tot ceea ce este îndoielnic — adică susceptibil de a face obiectul unei atitudini critice“⁴. De altfel, este cunoscută situația, căreia îi sintem cu toții martori, că atunci când lecția se desfășoară după schema și conținutul de idei al manualului — și în stadiul manualului unic, regula e aproape generală — elevul devine un simplu spectator, mai mult sau mai puțin atent și activ, mulțumindu-se cu ideea că va găsi aceasta și în manual, atunci când va studia individual.

De asemenea, trebuie să mai recunoaștem că mijloacele și metodele de predare folosite astăzi în școală mai prezintă încă tarele vechii predări. Acest lucru este constatat și de pedagogul american Pearce Lucia, care arată că: „motivația învățării elevilor lăsată la inițiativa profesorului, folosirea excesivă a memorizării, abuzul de expunere, de tablă, lipsa de mobilitate a elevilor, toate acestea sînt de natură să inhibe « bucuria învățării » care există la elevi“⁵. Or, tendința actuală a învățămîntului istoric este de a forma nu simpli memorizatori ai manualului și expunerii profesorului, ci asidui cercetători și observatori critici, care să țintească spre o problematizare a predării.

De remarcat este faptul că tendința pedagogiei și metodicii marxiste, arătată mai sus, începe să se manifeste însă tot mai mult și în pedagogia contemporană nemarxistă din țările capitaliste și de aici decurg o serie de căutări și încercări, care nu pot fi nicidecum ignorate. Astfel, pedagogii francezi recomandă ca o soluție eficientă în problema înnoirii cunoștințelor istorice renunțarea la o serie de fapte istorice trecute, neesențiale și reținerea numai a celor ancorate în actualitate, care ajută pe elevi la înțelegerea unei situații prezente⁶. De exemplu: din istoria Angliei (secolele XVII—XVIII) să se rețină legea „Habeas Corpus“ din 1679 privind libertatea individuală, valabilă și astăzi, și pacea de la Utrecht (1713) în legătură cu obținerea Gibraltarului, problemă care a redevenit la ordinea de zi. Pedagogii și metodiștii englezi preconizează predarea unor teme reconstituind cu elevii întreg eșafod-

³ Vezi citatul în A. D. Xenopol, *Istoriile civilizațiunii*, în *Scrieri sociale și filozofice*, Buc., 1967, p. 197.

⁴ A. Levșin, *Profesorul în lumea în permanentă transformare*, rezumat în „Buletin de informare pedagogică“, 1—2/1969, p. 10.

⁵ Lucia Pearce, *Explorare-inovație. Noul mediu al învățării*, rezumat în „Buletin de informare pedagogică“, 1—2/1969, p. 80.

⁶ Vezi „Cahiers pédagogiques“, 66/1967 (toate studiile).

dajul cercetării și elaborării unui studiu istoric, de la ipoteză pînă la rezolvare, pentru ca în felul acesta elevii să se obișnuiască cu argumentarea științifică și gândirea istorică. Pedagogii și metodiștii din Austria susțin că în predarea unor teme, care sînt tipice, ca, de pildă: revoluțiile burgheze, să se expună numai una, care este considerată caracteristică, iar celelalte să fie numai menționate.

Este ceea ce numesc ei predarea „prin exemple“, care constă în aceea că fiecare situație sau fapt esențial dinăuntrul disciplinei istorice este explicat printr-un singur caz individual⁷.

2. Ce se înțelege prin noutate în predarea istoriei.

Prin conceptul de noutate în predarea istoriei — ceea ce presupune în același timp și cea mai importantă latură a modernizării predării — înțelegem, după părerea noastră, dirijarea pe două planuri: al *informării* de la surse — colecții de documente, sinteze, studii și monografii — și al *interpretării* fenomenelor. Categorisind în felul acesta conceptul de noutate ne bizuim și pe ceea ce, încă de la începutul veacului, afirma N. Iorga cînd se adresa profesorilor: „Prin urmare iată în domeniul istoric atîtea și atîtea înnoiri din care unele privesc informația... celelalte în sfîrșit metode ce determină concepții noi“⁸. De altfel, munca de cercetare științifică, ca și practica la catedră, au dovedit și dovedesc că relația dintre informație și interpretare este indestructibilă, în felul acesta fundamentîndu-se adevărul elementar că *structura cunoașterii în istorie este clădită pe mărturii și interpretarea lor*. Fără temeiul informației se ajunge, după cum se știe, la impresionism și subiectivism, fără interpretare justă informațiile nu dobîndesc vibrație, înșiruindu-se tăcute sau chiar deformatate. Demn de semnalat este faptul că și în istoriografia nemarxistă se observă această tendință. Istoricul francez Marrou susține că istoria înaintează prin noi interpretări, care evidențiază partea pozitivă și negativă a interpretării anterioare. „Tratările succesive — scrie el — ale aceluiași obiect istoric arată cum corectarea unui punct de vedere conduce la un punct de vedere nou, care va fi într-o zi și el, la rîndul său, găsit insuficient“⁹.

În ceea ce privește noutatea ca informație, trebuie făcută din capul locului precizarea că, în cazul predării istoriei, nu orice adaos față de programă și manual constituie o noutate, ci numai atunci cînd la ceea ce este expus în manual se face o corectare, o informare cu aspect nou, care schimbă calitativ teza anterioară.

Dacă în ceea ce privește valoarea științifică a informației nu mai poate fi nici o îndoială, de eficiența și valabilitatea ei fiind cu toții convinși, în ceea ce privește noutatea ca interpretare, cînd se știe că la baza cercetării istorice

⁷ Helmuth Seel, *Zum Prinzip des exemplarischen Lehrens*, rezumat în *Bul. de doc. pedagog.*, 1/1967, p. 89—90.

⁸ N. Iorga, *op. cit.*, în *loc. cit.*, p. 115.

⁹ H. Marrou, *Théorie et pratique de l'histoire* în „Revue Historique“, 89 (1965), p. 139, reprodus în „Studii“, 1/1970, p. 120.

stă concepția materialismului istoric, s-ar părea că nu-și mai are locul și că odată interpretat un fenomen de către un istoric marxist este deja rezolvat. Totuși, și în materie de interpretare intervine noutatea, deoarece o nouă optică poate să lumineze mai just unele aspecte ale fenomenului deja interpretat, aceasta demonstrând și mai mult că filozofia marxist-leninistă nu este o dogmă incremenită, ci o călăuză în cercetare. De altfel se știe că în decursul celor 25 de ani de la eliberare, în domeniul interpretării unor fenomene ale istoriei patriei noastre s-au succedat o serie de noi interpretări asupra unor probleme de bază, ca, de pildă: periodizarea istoriei, definirea caracterului participării României la primul război mondial etc.

Iar în ceea ce privește interpretarea, după părerea noastră, spiritul inovator al catedrei încă îi mai poate găsi loc și se poate depăși închistarea a căreia, involuntar, îi mai dăm tribut. Iată, de exemplu, interpretarea în ansamblu a predării istoriei antice universale: combatem în teorie determinismul geografic și totuși în practică îi cădem victimă când, fără să respectăm principiul sincron — diacronic în explicarea faptelor antichității, predăm tot pe arii geografice: *Orientul, Grecia, Roma*, ca și în istoriografia nemarxistă. De asemenea, temindu-ne să nu cădem sub influența determinismului geografic am scos din toate manualele de istoria patriei o lecție introductivă, absolut necesară, intitulată: *Țara și locuitorii*, dar tratăm aceste condiții naturale când e vorba de Egipt, Mesopotamia, Arabia sau alte țări.

Adepti ai materialismului istoric predăm, în general, după următoarea schemă: bază economică (forțe și relații de producție), starea politică și cultura (suprastructura), căzind de cele mai multe ori într-un șablonism care, urmărit cu strictete, face să se piardă legăturile dialectice dintre aceste sectoare și ne face adesea să arătăm că, chiar la unele schimbări secundare, de ordin cantitativ al forțelor de producție, corespund modificări în alcătuirile sociale și politice. Absolutizăm în mod greșit trecerea de la o orînduire la alta numai prin forma superioară a luptei de clasă, revoluția, când, de pildă, trecerea de la o orînduire la alta în unele țări s-a făcut și în urma unui război: în Țările de Jos, în America de Nord și Sud etc. Tot în legătură cu această problemă a trecerii de la o orînduire la alta, preluînd în mod eronat teoria preponderenței factorului intern față de cel extern și a clasei care este purtătoarea noului, explicăm trecerea de la orînduirea sclavagistă la cea feudală prin răscoalele sclavilor mai întii și atacurile popoarelor migratoare în al doilea rînd, când se știe că sclavii nu mai constituiau un element de progres pentru că numărul lor scăzuse, după cum afirmă chiar Engels, și că important în trecerea la orînduirea feudală este infuzia noului pe care o aduc popoarele zise „barbare“.

3. Ce noutăți științifice considerăm că trebuie introduse în predarea istoriei universale

A. Probleme intrate în circuitul științific, dar neincluse în manuale.

Noutățile științifice, pe care le considerăm necesare a fi incluse în programele și manualele de istorie universală și care nu mai pot fi eludate, mai

ales că în știința istorică de peste hotare și-au găsit locul cuvenit, iar ambianța creată de massmedia pe unele le-a făcut deja cunoscute și elevilor, ar putea fi, după părerea noastră, următoarele:

a) istoria antică:

— problema orînduirii tributare ca fază intermediară între orînduirea comunei primitive și orînduirea sclavagistă. Cînd se explică organizarea social-economică în Egipt și se arată că datorită muncii în comun pentru îngrijirea irigațiilor, aici s-a menținut obștea sătească a oamenilor liberi, producția socială bazîndu-se pe această formă de muncă, iar despotul era considerat ca stăpîn al întregului pămînt, se poate concluziona că această organizare poartă numele de *mod de producție oriental*, mod de producție care, constatat și la alte popoare din Europa, Africa și America, a fost denumit recent *orînduire tributară*¹⁰, intrucît obștea avea obligații în produse față de stăpînul de pămînt.

— prezentarea culturilor neolitice nu trebuie să se rezume numai la citeva localizări europene, ci să se menționeze și datele legate de centrele de la *Ierihon*, *Mohendjo-Daro* din Asia, precum și culturile *maya* și *olmec* din America, chiar dacă acestea din urmă nu corespund cronologic cu cele din Asia, pentru a se vedea unitatea în diversitate a neoliticului;

— după lecțiile privind istoria țărilor „semilunei roditoare (Siria, Fenicia, Palestina), pentru completarea istoriei civilizației Orientului Apropiat, este necesar să fie introdusă o lecție despre *lumea hitiților*;

— după capitolul privind Grecia antică și pentru a fi înțelese unele probleme legate de istoria politică a statului roman, trebuie introdusă o lecție privind civilizațiile europene (celtică, celtiberică, germană, tracă, iliră), subliniind că popoarele protoeuropene sînt creatoarele unor civilizații originale și că acestea nu sînt rezultatul unei iradierii mediteraneene;

— consider, de asemenea, că este posibil ca atunci cînd se expune istoria Imperiului roman, în perioada de mărire ca și în cea de criză, să se compare cu situația asemănătoare din Asia, unde se formase puternicul *stat al parților*, ce se considera urmaș al imperiului lui Darius și Alexandru cel Mare, *imperiul kușanilor* din India și *imperiul chinez*. Toate aceste patru imperii au încercat să stabilească, în sfera lor geografică și politică, o stăpînire cu aspirații universale¹¹.

b) istoria modernă și contemporană

Deși și aici sînt foarte multe probleme de expus, totuși își pot găsi locul și următoarele:

¹⁰ Vezi *Prefața* la ediția în lb. română a lucrării lui V. Gordon Childe, *Făurirea civilizației*, Buc., 1966, semnată de acad. E. Condurachi, p. 17.

¹¹ Vezi și M. R o u c h e, *Les empires universels*, Paris, 1968.

— războiul de eliberare al coloniilor spaniole și portugheze și formarea statelor unite din America Latină (doctrina Monroe);

— istoria interbelică a țărilor capitaliste trebuie îmbogățită cu mai multe date despre *Italia* (instaurarea fascismului în 1922), *Germania* (planurile de reparații Daves-Young), *Statele Unite* (New-Deal american) etc.

Includerea acestor teme și probleme se poate rezolva prin reducerea volumului altor lecții mai puțin importante și prin integrarea, în mod dialectic, a lecțiilor de istoria patriei, în lecțiile de istorie universală. Menționez că toate problemele enunțate pînă aici au fost incluse în lecțiile mele de la catedră și am constatat că pot fi însușite de către elevi.

B. Noutăți științifice care corectează anumite teze

În cele ce urmează voi arăta ce noutăți științifice mai deosebite și ilustrative consider că trebuie introduse la lecțiile de istorie și pe care le-am experimentat cu bune rezultate.

a) istoria antică

La invazia hicsosilor în Egipt, după teza justă a istoricului american Van Seters John, am precizat că infiltrarea lor s-a produs treptat, încă înainte de 1700 î.e.n., nu în mod catastrofic, ci chiar cu consimțămîntul păturilor înstărite din nord ¹².

La migrația elenică am adăugat că, în prezent, teoria „valorilor succesive“ este pusă în discuție și că prezența triburilor grecești în Balcani ar fi și mai veche decît anul 2000 î.e.n.¹³

În problema controversată a originii etrușcilor am adoptat, deși ar putea să fie acuzată de subiectivism, teoria istoricului italian Mansuelli, potrivit căreia civilizația etruscă este produsul elementelor de cultură locală, moștenite în parte și de la cultura vilanoviană, dar și a influențelor externe atît mediteraneene (orientale și grecești) cît și a celor continentale ¹⁴.

b) istoria evului mediu

Invazia arabă am explicat-o ca o pătrundere favorizată și de elementele meridionale (africane și europene) și nu ca ceva catastrofic, potrivit tezei juste a istoricului Chavardès Maurice ¹⁵.

¹² John Van Seters, *The Hyksos. A new investigation*, New York, 1966.

¹³ Jean Defradas, *Literatura elină*, trad. de A. Piatkovski, p. 10, nota 1.

¹⁴ G. Mansuelli, *Les civilisations de l'Europe ancienne*, Paris, 1967.

¹⁵ Maurice Chavardès, *Histoire de l'Espagne*, Paris, 1967.

Potrivit tezelor Congresului istoricilor din R.D.G. din octombrie 1968 am apreciat că: doctrina calvinistă, prin tendințele de organizare republicană a bisericii, poate fi considerată cea mai nouă formă de revoluție burgheză timpurie; că reforma religioasă din Anglia (și după ea și cea din Suedia), fiind înfăptuite de monarhi, pot fi socotite forme timpurii ale unor revoluții de sus în jos; că războiul țărănesc și reforma religioasă din Germania pot fi considerate ca revoluție burgheză timpurie¹⁶.

Extinderea războiului de 30 de ani și în partea răsăriteană (ex. participarea Transilvaniei) și contribuția economică a statelor din această parte a Europei fac să fie înlăturată teza decadenței orașelor din Europa centrală și răsăriteană după descoperirile geografice, așa cum se credea pînă în prezent¹⁷.

c) istoria modernă

Absolutismul monarhic și forma sa specifică — absolutismul luminat — a fost prezentat ca un pas înainte pe calea consolidării statelor naționale și nu numai cu latura sa negativă, potrivit tezei susținute de istoricul german Hubasch Walter¹⁸.

4. Istoria României și informația științifică

Pentru istoria României nu voi aborda problema noutății științifice deoarece, după cum este cunoscut, recent au apărut cele două sinteze de istoria României: *Compendiu* sub redacția lui Miron Constantinescu, Constantin Daicoviciu și Ștefan Pascu, precum și *Istoria poporului român* sub redacția acad. A. Oțetea. Ambele sinteze, după cum precizează autorii în prefețe, au folosit și prelucrat informația științifică la zi. În plus, *Compendiu* are foarte prețioasele capitole intitulate: Probleme, izvoare și bibliografie, care orientează pe profesori în unele chestiuni controversate ale istoriei patriei noastre.

Și totuși rămân încă multe probleme nerezolvate din istoria patriei noastre, care trebuie să fie înfățișate elevilor, deoarece, așa cum am arătat și la început, trezesc curiozitatea, pasiunea de cercetare și ajută la cunoașterea întregului arsenal al luptei de opinii. Iată în mod selectiv câteva din acestea:

1. Se știe că nici pînă astăzi nu s-a căzut de acord în precizarea pe hartă a unor localități istorice, ca: *Malva*, *Posada*, *Rovine*, *Vicina* și altele, cercetarea istorică neajungînd la concluzii definitive¹⁹. Personal am adoptat pentru aceste localități aserțiunea potrivit căreia *Malva* este identică cu *Romula* (teza D. Tudor), *Posada* în depresiunea Loviștei, *Rovine* pe Argeș, *Vicina* în

¹⁶ Rezumate în „Rev. de ref. și recenzii”, seria Ist. etn., 5/1969.

¹⁷ Vezi *Herbert Langer*, *Neue Forschungen zur Geschichte des 30 jährigen Krieges*, în Rev. de ref. și recenzii, seria Ist. etn. 4/1969.

¹⁸ *Walter Hubasch*, *Das Zeitalter des Absolutismus*, Braunschweig, 1965.

¹⁹ vezi și C. C. Giurescu, *Căutînd pe hartă Posada, Rovine, Vicina*, în „Magazin istoric”, nr. 1/1971, p. 52—57.

apropiere de Măcin, dar am prezentat și teoriile istoricilor care diferă de această părere.

2. Pe *agatiși* i-am considerat traci, pentru că din descrierea lui Herodot se aseamănă cu tracii de la sud de Dunăre și nu cimerieni, cum sînt considerați, în alternativă „traci sau cimerieni“ (*Ist. pop. român*, p. 32) și nici într-un caz „o ramură a sciților“ (*Compendiu*, p. 28).

3. Nucleul statului dac începător din timpul lui Burebista, fără a face un compromis științific, l-am plasat și în arcu carpatic cînd pericolul din partea germanilor era la orizont (*Compendiu*, p. 59), dar și extracarpatic, în cîmpia Dunării (*Ist. pop. român*, p. 48) cînd pericolul roman se apropia de Dunăre. De altfel cred că și în antichitate ca și în evul mediu românesc exista obiceiul capitalelor sau reședințelor itinerante.

4. Am împărtășit punctul de vedere al lui Radu Vulpe în ceea ce privește greutatea luptelor dintre romani și daci în Dobrogea în iarna anului 101—102 (*Ist. pop. rom.*, p. 63), fără să minimalizăm importanța rezistenței dace din Banat (*Compendiu*, p. 55—56).

5. În problema provenienței tezaurului de la Pietroasa de la vizigoți (*Istoria poporului român*, p. 99) sau de la ostrogoți (*Compendiu*, p. 93) am adoptat teza susținută de K. Horedt, potrivit căreia tezaurul aparține unui trib ostrogotic, deci, secolului al V-lea, și nu secolului al IV-lea, cum se susține pînă de curînd. Dar am precizat că ambele ramuri făceau parte din același neam (goți), astfel că este o chestiune de detaliu nesemnificativ.

6. De asemenea nu sînt precizări în ceea ce privește cultura Dridu: este românească cum se susține în *Istoria poporului român*, p. 108, sau slavă cum se afirmă în *Compendiu*, p. 106? În această problemă, arheologia românească prefeudală va trebui să spună, în mod argumentat, care este situația.

7. Nici problema cavalerilor ioaniți nu este suficient de clară. S-au așezat și au luat în posesiune dania făcută sau nu? În lecțiile mele am arătat că pînă în prezent nu se știe în mod sigur dacă s-au așezat în părțile Olteniei, dar că în mod sigur donația li s-a acordat prin diplomă și aceasta, ca izvor istoric, are importanța ei pentru secolul al XIII-lea.

8. De asemenea se poate pune întrebarea: monopolul turcesc asupra comerțului nostru era atît de apăsător încît nu se putea dezvolta sub nici o formă economia țărilor române sau trebuie atenuate unele aprecieri? Cred că în problema aceasta trebuie să ne însușim ceea ce afirmă N. Iorga în prefața la colecția de doc. *Hurmuzachi*, X, Buc., 1897, p. XVI—XX. „Monopolul turcesc — scrie N. Iorga — a existat fără indoială, numai că extensiunea lui era mult mai retorică dacă se poate spune astfel. Poarta nu cerea tot, ci anumite categorii de producție și mai mult decît atît anumite categorii de produse alimentare“. N. Iorga precizează că oile erau aproape monopolizate, cum rezultă în mod veridic și din documente; porcii, vitele cornute, păsările, vinatul nu; grînele erau monopolizate, dar legumele, porumbul, din secolul al XVII-lea, care s-a consumat numai intern, însă nu; complet oprite pentru export erau grînele, căci *chiler* înseamnă *grînar*, dar înainte de Nicolae Mavrocordat prohibiția n-a existat; ca dovadă tratatul din 1588 al Moldovei cu Anglia. N. Iorga conchide: „chiar dacă era prohibit griul, totuși la noi agricultura nu era pe primul plan, ci creșterea vitelor“.

9. Problema obligațiilor de clacă ale țăranilor, prevăzute de Regulamentul Organic, trebuie revizuită²⁰, deoarece, așa cum afirmă V. Maciu, teza lui N. Bălcescu, este „întemeiată pe texte juridice și pe impresii de contemporan“²¹.

O revedere a textului Regulamentului Organic și un calcul al suprafețelor de muncit ne dă cu totul alt rezultat. Astfel, Regulamentul obliga pe țăran să are la loc spart 8 prăjini, iar în țelină 5 prăjini. Se știe că 24 prăjini făceau, în acel timp, un pogon sau 1/2 ha. Chiar dacă țăranii aveau unelte destul de primitive și chiar dacă se ajutau cite doi cu 4 boi, deci trebuiau să are 16 prăjini în loc de 8, cum arată Regulamentul, pentru ambele gospodării și tot o puteau realiza în mai puțin de o zi. Cu mijloace mai bune, un țăran, având un plug cu 2 boi, poate ara pe zi pînă la 24 prăjini, adică un pogon și chiar mai mult. De asemenea și în ceea ce privește grăpatul se putea grăpa pînă la 3 pogoane, adică 72 de prăjini, nu numai 16 cit fixa Regulamentul.

Iată, deci, citeva probleme din istoria patriei, care sînt încă în discuție și precizez că ele pot fi integrate în lecțiile de istorie, așa cum experiența mea a dovedit-o.

5. Modul de lucru

În ceea ce privește modalitățile de ținere la curent cu noutățile științifice, tot din experiență personală pot indica următoarele:

a) avînd ca bază de lucru manualele școlare, profesorul poate intercala fișa cu noutatea științifică sau noua interpretare a problemei la tema respectivă; dacă informația este succintă și este vorba numai de o corectare, aceasta se poate face direct pe lucrare;

b) o altă metodă pentru ținerea evidenței bibliografiei recente este și aceea, recomandată de prof. C. C. Giurescu și folosită de dînsul pentru lucrările proprii. Ea constă în aceea de a avea principalul instrument de lucru cu foi albe intercalate între paginile tipărite și pe care se pot adăuga treptat noutățile apărute. În lipsa unui asemenea text ne putem însă folosi de prima metodă arătată.

c) În sfîrșit, corectările și îndreptările din istoria universală și cea a patriei pot fi semnalate într-o rubrică, ce se va publica în revista Societății noastre și care va fi intitulată: *Addenda et corrigenda*.

* * *

Din cele expuse s-a putut vedea modalitatea ținerii la curent a profesorului de istorie cu noutatea științifică și felul cum poate fi ea integrată la lecția de istorie. Neîndoielnic că problema înfățișată nu poate fi considerată epuizată, că exemplele prezentate n-au fost decît selective, și nu exhaustive, că modalitățile pot fi privite și din alte puncte de vedere. Aceasta depinde de autorul lecției respective care, după cum se știe, reprezintă o creație personală și este, așa cum s-a apreciat destul de plastic, „cartea“ nescrisă a profesorului de la catedră.

²⁰ Vezi I. Corfus, *Agricultura Țării Românești în prima jumătate a sec. XIX*, Buc., Edit. Academiei, 1969.

²¹ Vezi recenziia asupra lucrării sus menționate a lui I. Corfus, în *Studii*, 6/1970, p. 1241.